

Det är dags för politikerna att gripa in (publicerad på DN Debatt 2020-04-14)

Den 7 till 9 april, de senaste tre helgfria dagarna, dog varje dag i Sverige 10,2 personer per miljon invånare i covid-19. I Italien var siffran 9,7. I Danmark var den 2,9, i Norge 2,0 och i Finland 0,9 (enligt data redovisade på Worldometer). I Sverige dör nu alltså mer än tio gånger så många människor av coronaviruset som i vårt grannland Finland. I Finland är alla kaféer och restauranger stängda. I Finland är alla skolor stängda (med undantag då särskilda behov av förskola och lågstadium föreligger). I Finland är folksamlingar på över tio personer förbjudna.

”Vi började också med rekommendationer”, säger Finlands president Sauli Niinistö. ”Men man kan inte rekommendera folk att de inte ska gå ut och äta om restaurangerna ändå håller öppet.” (DN, 12 april)

Norge, med fem gånger lägre dödssiffror per miljon invånare än Sverige, har inte haft lika strikta förhållningsregler som Finland, men ändå betydligt striktare än Sveriges. ”För Norge har det varit helt avgörande att få mer kontroll i den här fasen, att sätta in många åtgärder på ett tidigt stadium”, säger Camilla Stoltenberg, chef för Norges folkhälsoinstitut. ”Det har varit viktigt för att vinna tid, och förbereda sig på vad som kan komma, och få goda förutsättningar att hantera epidemin framgent.” (Aktuellt, 9 april)

Man vill gärna föreställa sig att även Sverige har haft en framåtblickande strategi, alldeles särskilt som vårt land hela tiden har haft ett annat sätt att möta smittspridningen än resten av världen. Man vill gärna föreställa sig att våra myndigheter förberett sig väl sedan epidemin bröt ut i Kina, och speciellt sedan det stod klart att problemet sannolikt skulle bli globalt. Den 31 januari publicerades i den medicinska tidskriften *The Lancet* en prognos, utifrån kinesiska data, på hur situationen skulle utveckla sig globalt. Sammanfattningen lød: ”Stora städer med nära transportförbindelser till Kina kan också bli epicentra för utbrott, såvida inte väsentliga folkhälsoinsatser på både befolknings- och individnivå genomförs omedelbart ... Beredningsplaner och insatser för att begränsa spridningen bör världen över iordningställas för snabb implementering.”

Men så skedde inte i Sverige. En vecka senare, den 6 februari, sa Folkhälsomyndighetens generaldirektör, Johan Carlson: ”Coronaviruset kommer inte att spridas i svenska samhället under nuvarande omständigheter” (SvD).

I konsekvens med detta hände mycket lite under den följande månaden. Det skedde ingen större utbyggnad av testningsmöjligheterna. Det gjordes inga stora ansträngningar att bygga upp lagren av skyddsutrustning. Och det har fortsatt enligt samma linje. Vid minst fyra tillfällen har man från Folkhälsomyndighetens sida hävdade att smittspridningen har planat ut eller kommer att avta. Det har den inte gjort. Man rådde alla symptomfria hemvändare från de italienska alperna att leva som vanligt – trots att man visste att norra Italien drabbats hårt. Man vägrar fortfarande att acceptera att smittspridning från symptomfria på ett väsentligt sätt har bidragit till dödligheten bland äldre. Och man är obenägen att ändra sina rekommendationer ens när Sveriges kurvor radikalt börjar skilja sig från grannländernas.

Om det funnits en genomarbetad, väl fungerande strategi för det svenska smittskyddsarbetet med covid-19 skulle knappast Sverige idag ha lika stora dödstal som Italien, och tio gånger högre än Finlands. Om det funnits en utarbetad, väl fungerande strategi skulle inte hälften av Stockholms äldreboenden ha drabbats av epidemin – och i vissa fall över tjugo procent av vårdpersonalen vara antikroppspositiv.

Det finns de som säger att vi alla ändå, förr eller senare, kommer att bli sjuka. Att de länder – det vill säga alla – som har striktare restriktioner än Sverige bara skjuter problemet framför sig. Att det är lika bra att ta tjuren vid hornen.

Men detta synsätt bortser från två basala fakta. För det första har vi med nuvarande förhållningssätt inte lyckats skydda våra gamla – därför att skyddsutrustning inte fanns tillgänglig när epidemin bröt ut, och därför att man bortsåg från symptomfri smittöverföring från en personal som lever ute i samhället.

För det andra: Det pågår för närvarande tusentals vetenskapliga studier över olika behandlingsmetoder vid covid-19. Behandlingsmetoder som antingen omfattar antivirala medel eller bygger på tekniker att hämma de förödande effekterna av infektionen. Dessa studier kommer att redovisas under de närmaste veckorna och månaderna. Det finns möjligheter att vi kommer att kunna få ner dödligheten långt innan vi har ett vaccin. Detta är kanske den viktigaste anledningen att försöka skjuta problemet framför sig så långt det bara går. Att göra allt för att flacka av kurvan.

Men i Sverige stiger dödstalen mot Italiens höjder. Till skillnad från i våra grannländer.

”Här är det politikerna som har tagit besluten”, säger Camilla Stoltenberg, vid Norges folkhälsoinstitut. ”Det är beslut som angår hela samhället, så för att de ska få legitimitet och genomslag måste man först och främst grunda dem i tillit och engagemang från hela befolkningen.”

Denna tillit finns inte i Sverige. Här råder det i media krig om hur man bör hantera krisen. Ett krig som är helt förklarligt, med tanke på hur våra siffror ser ut.

Här råder det också krig i familjer, där många vill hålla sina barn hemma, men myndigheterna säger att de måste gå i skolan. Där vissa tonåringar lever i karantän, medan andra har grillfester och går på kaféer.

Hur ska man kunna vinna kampen mot coronaviruset under dessa premisser? Hur ska man kunna vinna kampen, när tilliten inte finns? Hur ska man kunna vinna kampen, när dödssiffrorna bara pekar uppåt, och de som har kontrollen insisterar på att kurvan egentligen planar av? Hur ska man kunna vinna kampen, om de folkvalda gömmer sig bakom tjänstemän, som helt håller i taktpinnen? Tjänstemän, som hittills inte visat prov på någon talang att vare sig förutspå eller begränsa den utveckling vi nu lever med.

Förhållningssättet måste ändras radikalt, och snabbt. Eftersom symptomfria sprider viruset måste man se till att öka den sociala distanseringen. Stäng skolor och restauranger på samma sätt som man gör i Finland. Samtliga som arbetar med äldre måste bära adekvat skyddsutrustning. Inför masstestning av smittsamhet på all vårdande personal och testa för antikroppar mot SARS-Coronavirus-2 så att positiv/immun personal kan återgå till arbete. Engagera alla forskningslaboratorier i utförandet av dessa tester. Kräv karantän av hela familjen om en medlem är sjuk eller testar positiv för virus. Inpränta i samhället att vem som helst kan vara smittsam.

”Jag var aktiv och varnade”, säger Finlands president Niinistö. ”Hur hade man tänkt om jag hade varit tyst hela tiden? Jag är ju president.”

Så måste ske också i Sverige. De folkvalda, de som har det övergripande ansvaret, måste gripa in, det finns inget annat val.

Åke Lundkvist, professor i virologi, Uppsala universitet

Anders Vahlne, professor emeritus i klinisk virologi, Karolinska institutet

Thomas Sandström, professor i folkhälsa och klinisk medicin, Umeå universitet

Åke Gustafsson, med.dr. i virologi, tid. chef för Mikrobiologi och Vårdhygien, Region Gävleborg och Region Uppsala

Jonas Frisén, professor i stamcells forskning, Karolinska institutet

Bo Lundbäck, senior professor i lungsjukdomarnas kliniska epidemiologi, Göteborgs
Universitet

Claudia Hanson, Associate Professor, Global Public Health, Karolinska institutet

Stefan Marklund, professor i medicinsk biovetenskap, Umeå universitet

Jan Lötvall, professor i klinisk allergologi, Göteborgs universitet

Anders Wahlin, professor emeritus i hematologi, Umeå universitet

Carina King, infektionsepidemiolog, Global Public Health, Karolinska institutet

Anders Jansson, överläkare i klinisk fysiologi, Danderyds sjukhus

Stefan Einhorn, professor i molekylär onkologi, Karolinska institutet

Björn Olsen, professor i infektionssjukdomar, Uppsala universitet

Stefan Hanson, infektionsläkare, fil.dr i internationell hälsa

Olle Isaksson, professor emeritus i endokrinologi, Sahlgrenska akademien

Fredrik Elgh, professor i virologi, Umeå universitet

Lena Einhorn, med.dr i virologi

Cecilia Söderberg-Nauclér, professor i cellulär och molekylär immunologi, Karolinska
Institutet

Marcus Carlsson, docent, Matematikcentrum, Lunds universitet

Joacim Rocklöv, professor i epidemiologi, Umeå universitet

Marie Marklund, med.dr., lektor i ortodonti och odontologi, Umeå universitet